

Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Programmet är från år 2024 till och med år 2029.

**Lättläst
version**

Innehåll

Inledning	4
Om programmet	5
Programmet har sex delar	6
Ordet funktionsnedsättning	7
FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	8
FN:s Barnkonvention	8
Agenda 2030	9
Lagstiftning, regler och allmänna råd	10
Olika möjlighet att leva ett bra liv	12
Livet för familj och vänner kan också bli svårare	15
Samhället använder internet mer	15
Ett perspektiv på funktionshinder i arbetet	16
Att arbeta med universell utformning	17
Ta bort hinder för tillgänglighet	17
Ge personligt stöd	18
Hindra all diskriminering	19
9 olika områden i programmet	21
1. Rätten att få utbildning och att få stöd i utbildningen	22
2. Rätten att få arbeta och tjäna egna pengar	25
3. Rätten att kunna resa och vara i Stockholms stad och att vara säker i kris	29

4. Rätten att ha en bostad som fungerar bra.....	34
5. Rätten till information, kommunikation och ny teknik	37
6. Rätten att ha bästa möjliga hälsa.....	40
7. Rätten att få individuellt stöd	42
8. Rätten till kultur och fritid	46
9. Rätten att vara med i demokratin.....	50
Så här ska vi arbeta med programmet.....	52
Ansvar för att använda programmet	52
Ansvar för att följa upp programmet	53
Ansvar för kunskap om programmet	54
Arbetsätt och verktyg	55
Kunskap är viktigt	55
Lagar och regler.....	56
Krav i offentlig upphandling	57
Krav när vi ger bidrag.....	58
Samarbete	58
Beskrivning av tillgängligheten	59
Ordlista	60
Nämnders och styrelserns ansvar	
för programmets olika fokusområden	69

Inledning

Stockholms stad ska vara en stad
där personer med funktionsnedsättning
ska kunna vara med i samhället som alla andra.
Stadens verksamheter måste vara
tillgängliga för alla,
för barn, vuxna och äldre.
Det är något som vi alltid ska arbeta med.
Därför har vi skrivit det här programmet.

När vi ändrar något eller ska göra något bättre
måste personer med funktionsnedsättning
vara med och säga vad som fungerar bra.

Alla vi som arbetar i staden
ska använda programmet när vi planerar,
arbetar och utvärderar vårt arbete.

På så sätt ska vi nå stadens mål
att Stockholm är tillgängligt för alla
och att ingen ska bli diskriminerad.

Om programmet

Programmet ska öka tillgängligheten och delaktigheten för alla personer som har en funktionsnedsättning.

Programmet följer

- FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- FN:s barnkonvention
- Agenda 2030
- Svenska lagar
- Sveriges politik om funktionshinder

Vårt mål är att Stockholm ska vara tillgängligt för alla.

Vi ska skydda och respektera
allas mänskliga rättigheter.

Vi ska arbeta för att
personer med funktionsnedsättning
inte är diskriminerade.

Vi ska hitta och ta bort
de hinder som finns
så att alla kan vara med i samhället.

Programmet har sex delar

Den första delen är om olika utmaningar som personer med funktionsnedsättning har för att kunna vara med i samhället som alla andra.

Den andra delen är om hur alla som arbetar i staden ska tänka på funktionshinder och tillgänglighet.

Den tredje delen är om vad vi ska prioritera, alltså vad som är viktigast för oss att arbeta med.

Den fjärde delen i programmet är om vem som ansvarar för arbetet och hur vi ska utvärdera arbetet.

I den femte delen finns en ordlista med förklaringar av ord som är viktiga i arbetet med tillgänglighet.

Sist finns en lista med stadens olika nämnder och bolagens styrelser och vad de ansvarar för i arbetet med programmet.

Ordet funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är en nedsättning av en fysisk, psykisk eller intellektuell förmåga.

En del använder ordet funktionsvariationer.

I Stockholms stad använder vi ordet funktionsnedsättning.

En person kan få funktionsnedsättning efter en sjukdom.

En funktionsnedsättning kan också vara något en person är född med eller som personen har fått efter en skada.

En del människor har funktionsnedsättning under kort tid.

Andra har funktionsnedsättning hela livet.

Funktionsnedsättningen kan vara något som syns eller något som inte syns.

Ungefär 20 procent av alla i Sverige har en funktionsnedsättning som påverkar deras liv varje dag.

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter
för personer med funktionsnedsättning
började gälla i Sverige år 2009.

Konventionen säger att alla människor
ska ha samma rättigheter.
De mänskliga rättigheterna är för alla,
både för de som har
och de som inte har funktionsnedsättning.

FN:s Barnkonvention

Barnkonventionen blev svensk lag år 2020.
Konventionen gäller för alla barn,
både för de som har
och de som inte har funktionsnedsättning.

Agenda 2030

Agenda 2030 är en plan
för att göra världen mer hållbar.

Hållbarhet har tre delar.

De tre delarna är ekonomisk hållbarhet,
social hållbarhet och hållbar miljö.

En del av social hållbarhet är rättigheter
för personer med funktionsnedsättning.

Planen ska göra livet mer jämlikt
och bättre för människor idag och i framtiden.

Planen ska också göra så att vår planet
mår bra idag och i framtiden.

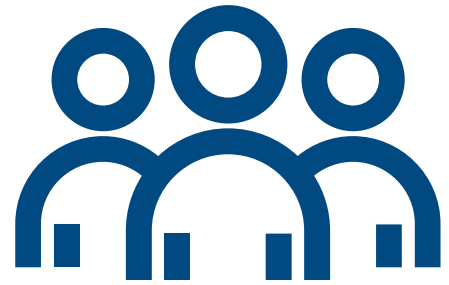
Lagstiftning, regler och allmänna råd

Det finns många lagar och regler om rättigheter, icke-diskriminering, delaktighet och tillgänglighet. Alla kommunerna måste följa dessa lagar.

I lagen Regeringsformen, RF, står det att kommuner ska arbeta för att alla ska kunna vara delaktiga och jämlika i samhället. Kommunerna ska också hindra diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Förvaltningslagen säger att det ska vara enkelt för medborgare att ha kontakt med myndigheter. De ska ge information på ett sätt som är tillgängligt för personer som har funktionsnedsättning. Om någon behöver tolk för att ha kontakt, ska personen få det.

Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service säger att den service som myndigheten ger via till exempel e-tjänster, appar och webb måste vara tillgänglig för alla.

Skollagen säger att elever med funktionsnedsättning ska få det stöd de behöver i skolan.

Lagarna som styr kraven på tillgänglighet, icke-diskriminering och delaktighet är viktiga i arbetet med det här programmet.

Det här är några av lagarna:

- Plan- och bygglagen, PBL
- Arbetsmiljölagen
- Diskrimineringslagen
- Lagen om offentlig upphandling, LOU
- Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS
- Socialtjänstlagen, SoL

Det finns även internationella lagar och regler som gäller för många länder och som är viktiga för det här programmet.

Några exempel är:

- EU-rätten
- Europa-konventionen

Olika möjlighet att leva ett bra liv

Myndigheten för delaktighet, MFD
har undersökt om personer med funktionsnedsättning
har samma möjligheter att leva ett bra liv
som alla andra i Sverige.

Det finns 4 områden
där personer med funktionsnedsättning
har sämre möjligheter:

1. Skola och utbildning
2. Arbete och pengar
3. Bostad
4. Hälsa

Ojämlika möjligheter är hinder för delaktighet.

Undersökningar visar också att
kvinnor med funktionsnedsättning
har det svårare än män med funktionsnedsättning.

Vårt mål är att möjligheterna ska vara lika för alla.

1. Skola och utbildning

Personer med funktionsnedsättning har mindre utbildning än andra.

Många elever med funktionsnedsättning får inte det stöd de behöver i skolan. De har rätt att få stöd.

Många skolor har lokaler som inte är tillgängliga för alla elever. Skolans personal har ofta inte rätt kunskap för att undervisa elever med särskilda behov. Många elever med funktionsnedsättning trivs därför inte på sina skolor.

2. Arbete och pengar

Det är svårt att få ett arbete för personer med funktionsnedsättning. Det är extra svårt för unga som inte har avslutat gymnasiet.

Många personer med funktionsnedsättning är alltså arbetslösa. Därför är det många som inte har tillräckligt med pengar för att betala räkningar och för att leva ett bra liv.

Av de personer som har ett arbete har en av tre personer någon gång blivit diskriminerad i sitt arbete.

3. Bostad

Det är svårt för personer med funktionsnedsättning att få en egen bostad.

Många behöver en anpassad bostad.

Men det finns inte tillräckligt många anpassade bostäder i kommunen.

Höga hyror är också ett stort hinder.

4. Hälsa

Personer med funktionsnedsättning har sämre hälsa än andra människor.

Många har oro eller ångest.

Förklaringar till detta är att många saknar arbete, har få vänner och har för lite pengar.

Risken är också större för barn och vuxna med funktionsnedsättning att vara med om våld, hot eller att bli lurad.

Risken är störst för kvinnor.

Livet för familj och vänner kan också bli svårare

Familjer till personer med funktionsnedsättning har oftare dålig hälsa än andra familjer. De har också mindre pengar och inte lika bra möjlighet till ett bra liv som andra.

Samhället använder internet mer

Vårt samhälle blir mer och mer digitalt. Myndigheter använder internet för olika slags service och för att ge information. Du behöver alltså använda en dator och internet för att kunna göra många saker.

Men många personer med funktionsnedsättning har inte en dator eller internet, eftersom det kostar mycket pengar. Många har inte de pengarna. För många personer är det också svårt att använda en dator.

Personer med funktionsnedsättning kan alltså inte vara med i samhället som alla andra.

Ett perspektiv på funktionshinder i arbetet

De som arbetar i Stockholms stad ska alltid tänka på att allt de planerar och gör ska fungera för personer med funktionsnedsättning. Vi kallar det för att ha ett funktionshindersperspektiv.

Funktionshindersperspektivet har 4 delar.

1. Arbeta med universell utformning och göra rätt från början.
2. Ta bort de hinder som finns för tillgänglighet.
3. Ge personligt stöd.
4. Hindra all diskriminering.

Att arbeta med universell utformning

När vi skapar något ska vi göra det på ett sätt som fungerar bra för alla. Det är universell utformning.

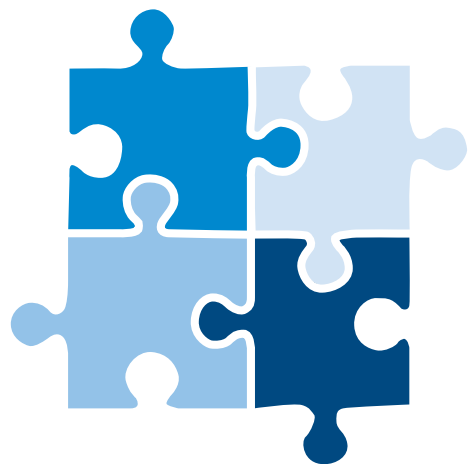
Det kan till exempel vara sätt vi informerar på, bygger hus och hur vi är när vi möter andra människor.

Om vi kan göra rätt från början behöver vi inte ändra på det sen. På så sätt kan vi spara pengar.

Ta bort hinder för tillgänglighet

Stockholms stad ska hitta och ta bort de hinder som redan finns i vårt samhälle.

Vi ska i vårt arbete följa reglerna om Enkelt avhjälpta hinder från myndigheten Boverket.

Ge personligt stöd

Stockholms stad ska ge
varje person med funktionsnedsättning
det stöd som personen behöver.
Det är viktigt att få rätt stöd
för att kunna vara med i samhället som andra
och för att kunna leva ett självständigt liv.

Stödet kan till exempel vara:

- färdtjänst
- olika hjälpmedel
- tolk
- arbete
- särskilt stöd i skolan
- personlig assistans
- anpassning av bostad
- stöd i hemmet
- ledsagning.

Personen som behöver stöd
har rätt att bestämma själv om stödet.
Därför måste information om stöd
och all kommunikation
vara på ett sätt som fungerar för personen.
Det är extra viktigt för barn och unga
så att de kan säga vad de tycker.

Rätten till stöd ska vara samma
om du är kvinna som när du är man,
flicka eller pojke.
Besluten ska vara lika.

Hindra all diskriminering

Diskriminering är förbjudet.

Vi har en diskrimineringslag i Sverige som alla kommuner måste följa.

Personer med funktionsnedsättning får inte behandlas sämre än andra.

De får inte ha färre rättigheter eller sämre möjligheter än andra.

Stockholms stad ska arbeta för att hindra all diskriminering.

Vi ska också arbeta för att hindra fördomar, dåligt bemötande och kränkningar.

Om någon blir diskriminerad måste vi stoppa det.

Det är viktigt att vi tänker på att personer med funktionsnedsättning kan bli diskriminerade på andra sätt än för deras funktionsnedsättning.

Till exempel för att personen är kvinna, gammal, kommer från ett annat land eller är homosexuell,

alltså blir kär i en person som har samma kön.

Många personer med funktionsnedsättning känner att de är mindre värda än andra.

De kan ha dåligt självförtroende och kanske inte kan eller vågar säga vad de vill eller vad de behöver.

Ett exempel kan vara att de inte ber om stöd som de behöver eller inte berättar när någon annan har gjort något elakt mot dem på arbetet. Det är också en slags diskriminering.

Otillgänglig verksamhet kan vara diskriminering

Diskrimineringslagen förbjuder
alla olika sorters diskriminering.

Stadens olika verksamheter
måste vara tillgängliga för alla.

Den person som ansvarar för en verksamhet
måste tänka på tillgängligheten
och ändra på det som är ett hinder.

Verksamhet kan till exempel vara
en idrottshall, en skola eller ett bibliotek.
Om en verksamhet inte är tillgänglig för alla
kan det vara diskriminering.

9 olika områden i programmet

Det här programmet har 9 olika områden som stadens nämnder och bolagens styrelser ska arbeta särskilt med.

Vi kallar områdena för fokusområden.

Vi ska använda funktionshindersperspektivet när vi arbetar med fokusområdena för att nå Stockholms stads mål:

Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla. Alla kan vara aktiva i samhället utan att bli diskriminerade.

Vi beskriver i programmet hur arbetet med varje område ska ta bort hinder och öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att leva sina liv som alla andra.

1. Rätten att få utbildning och att få stöd i utbildningen

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjlighet som alla andra att få bra utbildning i stadens alla skolor. De har rätt att få det stöd de behöver för att klara sin utbildning.

1.1 Skolor ska vara tillgängliga för alla

Elever med funktionsnedsättning ska få gå i skolor som är tillgängliga.

Elever med funktionsnedsättning ska kunna söka förskola och skola på samma sätt som alla elever. De ska inte bli diskriminerade.

När staden bygger nya skolor ska de vara tillgängliga från början. De skolor som redan finns ska ändras så att de blir tillgängliga.

En lärare sitter på huk och samtalar med en elev i klassrummet.

1.2 Alla ska få stöd för att klara sin utbildning

Elever med funktionsnedsättning ska få det stöd som de behöver för att klara utbildningens mål. De behöver få stödet så tidigt som möjligt i förskolan och i skolan.

De läromedel och den digitala teknik som skolan använder måste vara tillgängliga för alla. Elever som behöver särskilda anpassningar ska få det.

Rektorn ansvarar för att undersöka vilket stöd eleven behöver. Rektorn ansvarar också för att göra en plan för elevens stöd.

1.3 Skolan ska vara trygg och inkluderande

Skolan ska vara trygg för alla, både i och utanför klassrummet.

Alla skolor ska arbeta för att inga elever blir mobbade, är med om våld eller blir diskriminerade på något sätt.

1.4 Samarbetet ska fungera bra

I Stockholms stad ska skolorna samarbeta med varandra.

Skolorna ska också samarbeta med andra, till exempel med habiliteringen och BUP.

Skolorna ska vara bra på att upptäcka om en elev behöver hjälpmedel eller om eleven mår dåligt.

2. Rätten att få arbeta och tjäna egna pengar

I Stockholms stad ska möjligheten att ha ett arbete eller en annan aktivitet vara samma för personer med funktionsnedsättning som för andra.
Alla ska kunna tjäna sina egna pengar.

2.1 Bättre tillgänglighet på arbetsplatserna

Stockholms stad ska arbeta för att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna få arbete och ha kvar ett arbete.

Vi vill också att de arbetsgivare som staden köper varor och tjänster av ska arbeta med detta.

En persons möjlighet att kunna arbeta påverkas av hur platsen för arbetet är. Funktionsnedsättningen bestämmer alltså inte om en person kan arbeta. Personer med funktionsnedsättning är inte en grupp där alla har samma behov. Vi måste därför göra så att arbetsplatserna fungerar bra för den person som ska arbeta där.

2.2 Stockholms stad ska vara en bra arbetsgivare

Vi ska arbeta bättre för att personer med funktionsnedsättning ska få arbete, praktik och sommarjobb i Stockholms stad.

Stockholms stad ska vara en bra arbetsgivare.

Vi ska informera på dagliga verksamheter, i andra verksamheter och i gymnasieskolor om de arbeten som finns i staden.

Vi ska använda kunskapen som personer med funktionsnedsättning har.

Vi ska hitta och ta bort de hinder som finns så att personer med funktionsnedsättning kan arbeta i staden.

Nämnder och bolagens styrelser ska tänka på tillgänglighet och att inte diskriminera när de arbetar med miljön på arbetsplatsen och när de anställer personer.

Deras arbete ska göra så att fler får jobb och att skillnaderna mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning blir mindre.

En ung man iförd förkläde står i ett restaurangkök och håller i en bricka med smörgåsar.

2.3 Fler ska få arbete och praktik

Alla personer med funktionsnedsättning ska få stöd att utveckla det de kan och få hjälp att hitta jobb. Stödet ska hjälpa personen att kunna vara med i samhället som alla andra och att inte bli diskriminerad.

Unga med funktionsnedsättning ska få stöd att fortsätta studera eller att börja arbeta. Personens egna behov och önskemål ska påverka stödet personen får.

Vi ska tänka på personens situation och erbjuda olika lösningar. Vi ska också planera stödet så att personen känner sig trygg och kan få pengar under tiden hen får stöd och efteråt.

3. Rätten att kunna resa och vara i Stockholms stad och att vara säker i kris

Personer med funktionsnedsättning ska kunna resa och vara i Stockholms stad. De ska kunna använda Stockholms olika platser både inne och ute. De ska vara lika säkra som andra om det blir en kris.

3.1 Alla ska kunna vara i Stockholm stad

Personer med funktionsnedsättning ska kunna resa och vara i hela Stockholms stad som alla andra. Alla ska kunna vara trygga.

Stockholms stad ska arbeta för att alla ska kunna leva jämlikt och tillgängligt. Därför måste nämnder och bolagens styrelser samarbeta.

Stadens nämnder och bolagens styrelser ska planera och bygga rätt från början för att göra hus tillgängliga och slippa anpassa husen efteråt.

De ska alltid tänka på det som står
i lagar och regler om tillgänglighet.

Det är fler och fler äldre som bor i vår stad.
De behöver också tillgängliga miljöer.
Vi ska också tänka särskilt på
vad barn och unga behöver.

Det ska vara enkelt att hitta
från en plats till en annan.
Därför ska informationen vara enkel
att hitta och förstå.
Våra lokaler ska ha tydliga markeringar
och hörselslingor.
En person som behöver tolkning,
syntolkning eller ledsagning ska få det.

Vi ska visa andra
hur bra vi arbetar med tillgänglighet.
Vi ska planera alla evenemang
med hjälp av funktionshindersperspektivet,
till exempel konserter.
På så sätt kan vi påverka andra
så att samhället blir mer tillgängligt för alla.

3.2 Staden ska påverka de som äger hus och affärer att öka tillgängligheten

Personer med funktionsnedsättning finns i alla grupper av människor.

De kan till exempel vara turister, arbeta i en styrelse, vara elever, föräldrar eller anställda i ett företag.

Staden ska arbeta för att de som äger byggnader eller äger till exempel affärer och restauranger ökar tillgängligheten.

Alla lokaler och all verksamhet ska vara tillgängliga för alla.

Det är också viktigt att det finns tydlig information om hur tillgängligheten är i en lokal eller verksamhet.

På så sätt kan fler personer med funktionsnedsättning ha möjlighet att delta som alla andra.

3.3 Ta bort hinder i byggnader

Alla byggnader, alltså hus i Stockholms stad ska vara tillgängliga för alla.

Staden ska arbeta för att ta bort alla hinder.

Enkelt avhjälptra hinder ska bort
i lokaler dit alla får komma
och på allmänna platser.

Den som äger huset
eller har verksamhet i huset
ansvarar själv för att ta bort hindren.
De ska följa Boverkets regler.

Stadens nämnder och bolagens styrelser
ska ha en aktuell plan
för arbetet med enkelt avhjälptra hinder.
Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för
att kontrollera att staden följer reglerna
för enkelt avhjälptra hinder.

3.4 Alla ska kunna resa utan hinder

Alla ska kunna resa utan hinder.
Det är viktigt för att kunna leva självständigt
och på lika villkor som andra.

Hela resan måste vara utan hinder.
Därför måste många olika företag
och organisationer samarbeta
tillsammans med oss i Stockholms stad.
Alla, både barn och vuxna,
ska kunna resa tryggt och säkert.

Det ska finnas tillgängliga parkeringsplatser
och tillgängliga sätt att resa
för alla som behöver det.

3.5 Alla ska ha skydd och säkerhet

Alla människor ska kunna få hjälp
om det händer något mycket allvarligt
och det blir en kris.
När stadens nämnder och bolagens styrelser
gör planer för vad vi ska göra vid en kris
måste de tänka på att planen fungerar bra
för alla människor som bor i staden.

Information om krisen
ska vara tillgänglig för alla.

Alla hus ska bli mer tillgängliga
så att det blir enklare att ta sig ut
om det till exempel börjar brinna.

4. Rätten att ha en bostad som fungerar bra

Personer med funktionsnedsättning har rätt att bo i en bostad som fungerar bra för just den personen.

Bostaden är viktig för att må bra, vara trygg och kunna träffa andra människor.

Alla ska kunna få en bostad på lika villkor.

4.1 Planera och bygga rätt från början

I lagen om bostadsförsörjning står att kommunen ansvarar för att planera så att alla ska kunna bo i bra bostäder.

Stadens ska planera och bygga rätt från början så att husen är tillgängliga.

Då slipper vi anpassa husen efteråt.

Vi ska fråga personer med funktionsnedsättning och experter på tillgänglighet hur vi ska bygga tillgängliga hus.

Stockholms stad har egna regler om tillgänglighet.

Om våra regler har större krav på tillgänglighet än vad som står i lagarna, då ska vi följa stadens regler.

4.2 Fungerande bostad på bostadsmarknaden

Personer med funktionsnedsättning
ska kunna få en bostad på lika villkor som andra.

Personer som behöver mer stöd
ska få sin bostad anpassad.

Nya bostäder ska vara tillgängliga från början.
De ska följa reglerna i plan- och bygglagen, PBL.
När bostäder som redan finns ska byggas om
ska de bli mer tillgängliga.

Bostäder som är tillgängliga
ska finnas på bostadsförmedlingen.
Där måste också finnas information om
på vilket sätt bostaden är tillgänglig.

4.3 Särskilda former av boende

De flesta personer med funktionsnedsättning bor i en vanlig bostad.

De får det stöd de behöver i bostaden.

För personer som behöver mycket stöd finns särskilda former av boende.

Vuxna och barn med funktionsnedsättning som har rätt till bostad med särskild service ska få en sådan bostad i Stockholms stad eller i Stockholms län.

Socialtjänstlagen säger att äldre människor ska kunna bo och leva självständigt i bra bostäder.

Därför måste staden planera och bygga fler tillgängliga bostäder som fungerar bra för personer med funktionsnedsättning och för äldre. Staden ska följa de olika planer som finns.

4.4 Stöd att sköta om sin bostad

Personer med funktionsnedsättning som behöver stöd för att sköta sin bostad ska få det stödet.

Det kan till exempel vara att få hjälp för att städa lägenheten eller stöd med att betala hyran i tid.

På så sätt kan stödet hjälpa personen att bo kvar i sin bostad.

5. Rätten till information, kommunikation och ny teknik

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter som andra att få information, kunna kontakta och tala med Stockholms stads olika verksamheter.

Alla ska också kunna få använda ny teknik.

5.1 Alla ska få information och kunna kontakta stadens verksamheter

Personer med funktionsnedsättning ska få information och kunna kontakta och tala med de som arbetar i Stockholms stad på lika villkor som andra.

Alla har rätt att få kommunicera på det sätt som fungerar bra för dem. Detta är lika viktigt när vi talar med varandra som när vi skriver till varandra. Det här är ett krav som också alla som samarbetar med Stockholms stad måste följa.

5.2 Digitala och tekniska lösningar för alla

Digitala och tekniska lösningar ska hjälpa personer med funktionsnedsättning på samma sätt som andra.

Alla människor ska kunna använda Stockholms stads webbplatser, e-tjänster och appar för mobiler.

Med vårt funktionshindersperspektiv måste tillgängligheten öka i digitala och tekniska lösningar. Om tillgängligheten är bra från början behöver vi inte göra dyra speciella lösningar senare.

Det ska finnas internet i:

- bostad med särskild service
- boende för kortare tid
- daglig verksamhet
- lokaler för öppna träffar
- verksamhet för sysselsättning
- dagverksamhet
- öppna mötesplatser för äldre.

Personerna ska få stöd att använda internet och digital teknik.

5.3 Ny teknik ökar delaktigheten

Ett mål i Agenda 2030 är
att fler ska kunna använda ny och bra teknik.
Ett exempel på bra teknik är smarta telefoner.

Om fler kan använda den nya tekniken,
kan fler människor vara med i samhället
som alla andra.

Delaktigheten ökar.

Människor med funktionsnedsättning
kan bli tryggare och mer aktiva
om de kan använda ny teknik.
Tekniken kan till exempel vara ett bra stöd
i skolan, på arbetet och inom vården och omsorgen.

6. Rätten att ha bästa möjliga hälsa

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter som andra att ha bästa möjliga hälsa.

6.1 Alla ska kunna vara med i aktiviteter som är bra för hälsan

Alla har rätt att ha bästa möjliga hälsa.
Stadens nämnder och bolagens styrelser behöver mer kunskap om vad som påverkar hälsan.

Vi ska hitta sätt så att
alla personer med funktionsnedsättning
ska kunna vara med i olika aktiviteter
som är bra för hälsan på arbetstid och på fritid.
Det ska finnas aktiviteter för alla,
för barn, unga och gamla,
både män och kvinnor.

Vi ska fortsätta att göra
våra lokaler och aktiviteter tillgängliga.
Alla ska kunna vara med i idrott, motion
och aktiviteter utomhus.

Vi ska arbeta mer med att hindra psykisk ohälsa.
Psykisk ohälsa är att må dåligt i själen,
till exempel att vara mycket ledsen eller orolig.
Personal i förskolor, skolor, boenden
och på alla stadens arbetsplatser
ska fortsätta arbeta mot psykisk ohälsa.

6.2 Stöd vid måltider

Bra mat är viktigt för att inte bli sjuk
eller må dåligt.

Många personer med funktionsnedsättning
behöver stöd vid måltiderna.

De ska också få stöd att välja mat
som är bra för hälsan.

Måltiderna är viktiga.

En person som vill ha sällskap när hen äter
ska få det.

6.3 Stöd till lika hälsovård och sjukvård

Staden ska arbeta för
att personer med funktionsnedsättning ska få
bra hälsovård, sjukvård och tandvård i god tid.
Det är viktigt för att kunna ha
en så bra hälsa som möjligt.

Personer med funktionsnedsättning
ska också få stöd att vara med i hälsovård
och undersökningar om olika sjukdomar.

7. Rätten att få individuellt stöd

Personer med funktionsnedsättning ska få det stöd som personen behöver för att kunna vara trygg, självständig och vara med i samhället som alla andra.

7.1 Individuellt utformat stöd

Människor är olika och har olika behov. Därför har personer med funktionsnedsättning rätt att få ett stöd som fungerar bra för just hen. Vi ska fortsätta att utveckla vårt sätt att arbeta med stöd.

När vi arbetar med stöd ska vi tänka på att alla har lika värde och rätt att vara aktiva i samhället. Vi ska också tänka på att alla har rätt att bestämma över sina egna liv.

Alla som får stöd av Stockholms stad ska vara med och bestämma om stödet. Personen ska också kunna välja eller påverka vem som ska ge stöd.

7.2 Skydd och stöd på lika villkor

Personer med funktionsnedsättning ska få skydd och stöd på lika villkor som andra. Ålder eller kön ska inte påverka stödet.

Stödet ska ta bort de hinder som finns i samhället. Stadens nämnder ansvarar för att alla får det stöd de behöver och har rätt till.

Nämnderna ska respektera att människor med funktionsnedsättning är olika. Därför kan stödet de behöver vara mycket olika. Kvinnor och män med funktionsnedsättning kan ha olika behov av stöd.

Barn och unga med funktionsnedsättning ska få stöd så att de kan fortsätta att utvecklas och som hjälper dem att vara sig själva. Äldre personer med funktionsnedsättning kan behöva stöd både för sin funktionsnedsättning och för att de är äldre.

7.3 Stöd till privatliv, att bilda familj och att vara föräldrar

Personer med funktionsnedsättning har rätt att ha ett privatliv och rätt att bilda familj.

De ska kunna vara föräldrar

på lika villkor som andra föräldrar.

De ska få stöd som hjälper både dem själva och deras familj.

Det är viktigt att de får stöd tidigt

och att stödet är bra för hela familjen.

Det är också viktigt att kvinnor och män har samma möjligheter till stöd.

7.4 Minska risken för brott och våld

Det är större risk

för personer med funktionsnedsättning att vara med om brott och våld än andra.

Därför ska stadens nämnder och bolagens styrelser arbeta särskilt med att minska risken för brott och våld för den gruppen.

Personer som har varit med om brott eller våld ska få mer stöd och hjälp.

Det ska också finnas skyddade boenden som är tillgängliga för alla i Stockholms stad.

7.5 Information och kommunikation ska vara tillgänglig

Information om en persons stöd ska vara tillgänglig på ett sätt så att personen förstår informationen.

Personer med funktionsnedsättning ska få berätta vad de behöver för stöd på ett sätt som fungerar bra för personen. Nämnderna i Stockholms stad ska berätta för personer med funktionsnedsättning om deras rättigheter, om vilket stöd som finns och om hur de kan få stöd.

Staden ska arbeta med tillgänglig information och kommunikation.

Det betyder att en person ska få information på ett sätt som fungerar bra för hen.

Det kan till exempel vara att få ett beslut på lättläst svenska.

Alla som har kontakt med Stockholms stad ska bli behandlade på ett bra sätt och med respekt.

8. Rätten till kultur och fritid

Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara med i kultur, idrott och olika aktiviteter på fritiden som alla andra.

De ska kunna göra, lyssna eller titta på en aktivitet på lika villkor som andra.

8.1 Bra fritid för alla

Staden ska fortsätta att arbeta med olika aktiviteter för personer med funktionsnedsättning.

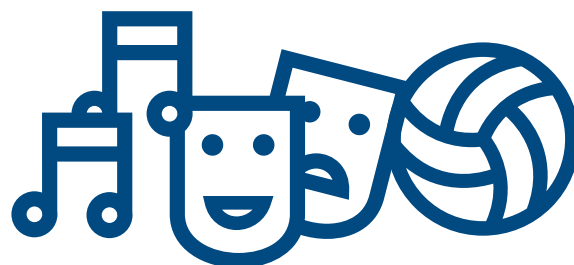
Alla ska kunna vara med på samma sätt som andra.

Aktiviteter inom kultur, fritid och idrott ska redan från början vara tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättningar. Men staden ska också ha aktiviteter som är anpassade särskilt för personer med vissa funktionsnedsättningar.

Aktiviteter på fritiden är viktiga både för hälsan och för att få utveckla sina intressen.

Det ska finnas bra möjligheter att vara med i kultur, idrott och olika aktiviteter på fritiden eller att vara med i en förening.

Aktiviteter är också ett sätt för barn och unga med funktionsnedsättning att träffa varandra och att få bra och trygga kontakter med vuxna.

8.2 Ta bort hinder i lokaler och miljöer

Alla lokaler och miljöer för olika aktiviteter för kultur, idrott och fritid måste vara tillgängliga för alla.

Vi måste ta bort de hinder som finns för att komma till lokalen, för att hitta i lokalen och för att förstå informationen om lokalen.

Fler lokaler måste också få hörselslinga.

Vi måste informera mer om de stöd som en person kan få för att kunna vara med i en aktivitet.

Stödet kan till exempel vara:

- tolkning till teckenspråk
- skrivtolkning
- tolkning för dövblinda
- syntolkning
- ledsagning.

En kvinnlig vårdpersonal sitter och pratar med en funktionsvarierad man. De är glada.

8.3 Samarbete med föreningar och andra

Stockholms stad ska samarbeta
med olika föreningar och andra
som har aktiviteter för barn, unga och vuxna
med funktionsnedsättning.

När föreningar söker pengar
från Stockholms stad för aktiviteter
ska vi ställa krav på att aktiviteterna är tillgängliga.

9. Rätten att vara med i demokratin

Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara med i vår demokrati och rösta i val på lika villkor som andra.

Stockholms stad ska arbeta för att personer med funktionsnedsättning kan vara med och påverka samhället som alla andra.

9.1 Alla ska kunna vara med i demokratin

Staden ska arbeta för att personer med funktionsnedsättning kan vara med och bestämma.

Vi ska samarbeta med organisationer som arbetar med funktionshinder. Det är viktigt att många olika organisationer och att personer i olika åldrar är med.

Stockholms stad bjuder ofta in personer som bor i Stockholm till möten och till det som kallas medborgardialog. Det är viktigt att mötena är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och att personer i olika åldrar är med.

Om mötet handlar om barn och unga
är det viktigt att barn och unga
med olika funktionsnedsättning är med.

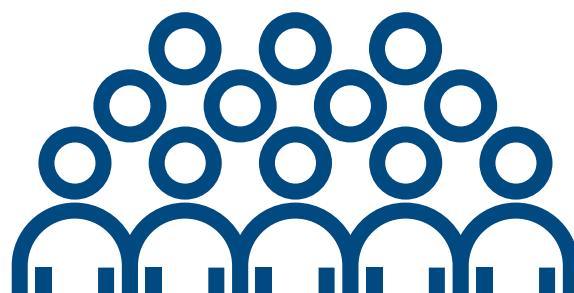
Det är också viktigt att vi samarbetar
med råden för frågor om funktionshinder.

9.2 Alla ska kunna rösta, arbeta med politik och vara med i demokratin mellan valen

Stockholms stad ska arbeta för
att alla ska kunna rösta när det är val.

Staden ansvarar för att lokaler för val
är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.
Vi ska också se till
att personer med funktionsnedsättning
får information om valen på ett sätt
som fungerar bra för varje person.

Personer med funktionsnedsättning
ska kunna arbeta med politik som alla andra.
Staden ansvarar för att lokaler och möten
är tillgängliga och fungerar lika bra för alla.

Så här ska vi arbeta med programmet

Ansvar för att använda programmet

Nämnder och bolagens styrelser ansvarar för att staden gör det som står i programmet. Programmet ska vara en del av all planering och utvärdering av stadens aktiviteter.

Vi ska också använda programmet när vi samarbetar med andra organisationer, grupper och företag.

Alla nämnder och bolagens styrelser ska berätta hur de ska arbeta med fokusområdena de har särskilt ansvar för.

Kommunstyrelsen ansvarar för att skriva instruktioner som nämnder och bolagens styrelser ska följa när de planerar sina aktiviteter.

För att alltid utveckla stadens verksamhet på ett tillgängligt sätt ska staden fråga personer med funktionsnedsättning.

Vi ska göra både undersökningar med enkäter och ha fokusgrupper.

En fokusgrupp är en grupp av personer som vi diskuterar en särskild fråga.

Funktionshindersperspektivet ska finnas med i alla planer och aktiviteter.

Ansvar för att följa upp programmet

När nämnder och bolagens styrelser följer upp sina mål och aktiviteter, ska de också följa upp hur de arbetat med programmet.

Kommunstyrelsen ansvarar för att följa upp allt arbete med programmet.

Ansvar för kunskap om programmet

Nämnder och bolagens styrelser ansvarar för att all personal har den kunskap de behöver för att arbeta med programmet.

Kommunstyrelsens råd för frågor om funktionshinder och funktionshinderrådet har mycket kunskap om situationen för personer med funktionsnedsättning. De kan hjälpa nämnder och bolagens styrelser.

Kommunstyrelsen ansvarar för utbildning av chefer och andra viktiga personer i nämnder och bolagens styrelser. De ska få utbildning om funktionshinder och om hur de ska arbeta med programmet.

Arbetsätt och verktyg

Kunskap är viktigt

De som arbetar med programmet måste ha kunskap om funktionshinder och om olika lagar för tillgänglighet. De måste också veta vilka rättigheter en person med funktionsnedsättning har.

De måste ha kunskap om olika sätt att arbeta för att öka tillgängligheten och för att stoppa diskriminering.

Ett sätt att få mer kunskap är att samarbeta med stadens råd för funktionshindersfrågor och med organisationer för personer med olika funktionsnedsättningar.

Ett annat sätt att få mer kunskap är att fråga experter som kan mycket om tillgänglighet. Vi ska också följa forskning om tillgänglighet och funktionshinder.

Alla som arbetar med programmet ska veta att Stockholms stad har krav på tillgänglighet när staden ska köpa något. Vi har också krav på tillgänglighet när en organisation ska få pengar från staden.

Lagar och regler

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är viktig för svensk funktionshinderspolitik. Den påverkar svenska lagar om tillgänglighet. FN-konventionen och Sveriges lagar och regler är bra verktyg att använda när vi arbetar med programmets fokusområden.

Några exempel på lagar och regler:

- diskrimineringslagen
- lagen om offentlig upphandling
- lagen om digital offentlig service
- plan- och bygglagen, PBL
- föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder
- LSS
- hälso- och sjukvårdslagen
- skollagen
- EU-rätten
- FN:s konvention om barns rättigheter.

Vi ska också använda lagarna och reglerna för att påverka de vi samarbetar med så att deras verksamhet är tillgänglig och att de inte diskriminerar.

Krav i offentlig upphandling

När Stockholms stad ska köpa en vara, tjänst eller service från någon annan måste vi berätta om det.

Det kallas offentlig upphandling.

Det är viktigt att alla varor och tjänster som vi köper är tillgängliga för alla.

Vi ska alltid kräva det när vi upphandlar.

På så sätt kan vi vara med och göra hela samhället mer tillgängligt från början och fler kan vara med i samhället som andra.

Information om offentlig upphandling finns hos Upphandlingsmyndigheten och hos Myndigheten för delaktighet.

Krav när vi ger bidrag

Stockholms stad ska ställa krav på tillgänglighet när vi ger pengar eller tillstånd till organisationer och föreningar.

Samarbete

Vi i Stockholms stad behöver samarbeta för att nå våra mål om tillgänglighet.

Vi behöver samarbeta med:

- alla andra i Stockholm stad
- organisationer för personer med funktionsnedsättning
- företag
- myndigheter.

Vi måste samarbeta om stora frågor som hur vi kan göra staden mer tillgänglig för alla.

Vi måste också samarbeta om insatser för en person så att insatserna blir bra och i rätt tid.

Vi ska samarbeta mer och bättre med andra.

Det är en viktig del i vårt arbete med funktionshindersperspektivet.

För att vi ska kunna göra bra arbete ska vi samarbeta mycket med personer med funktionsnedsättning.

På så sätt kan vi minska diskriminering och personer med funktionsnedsättning kan vara med i samhället som andra.

Torghandel i ett bostadsområde.

Beskrivning av tillgängligheten

Det ska vara tydligt för alla vilka lokaler som är tillgängliga. Stockholms stads verksamheter måste därför beskriva hur tillgänglig lokalerna är för olika aktiviteten.

Informationen om lokalerna finns på Stockholms stads webb.

Ordlista

Här beskriver vi några ord och begrepp som är viktiga i vårt program.

Barnrättsperspektiv

De som arbetar i Stockholms stad ska alltid tänka på barns rättigheter.

Barnkonventionen är lag sedan år 2020.
Alla barn i åldern 0 till 18 år har rätt till liv och utveckling, och rätt att få säga vad de tycker och behöver.

Det vi i staden bestämmer, planerar och gör får inte diskriminera barn.

Delaktighet

Delaktighet är att vara med i samhället.
Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara med i samhället på lika villkor som alla andra.
De ska kunna ta del av sina rättigheter utan hinder.

Delaktighet är också att personer som behöver stöd kan vara med och planera sitt stöd.

Diskriminering

Diskriminering betyder att en person inte får samma möjligheter som andra, kränks eller blir behandlad sämre än andra.

Ingen får bli behandlad sämre på grund av till exempel kön, religion, ålder eller funktionsnedsättning.

Diskriminering på grund av funktionsnedsättning

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Det betyder att en person med funktionsnedsättning får inte bli diskriminerad i sitt arbete, i utbildning, hälso- och sjukvård, varor, tjänster och annat som är del av samhället.

Diskriminering i form av bristande tillgänglighet

Bristande tillgänglighet kan vara diskriminering.

Det kan till exempel vara om en verksamhet inte gör tillräckligt för att en person med funktionsnedsättning ska kunna vara med i aktiviteten.

För att en aktivitet ska vara tillgänglig måste information, lokalen och själva aktiviteten fungera bra för personer med funktionsnedsättning.

Diskriminering – flerfaldig och intersektionell

Flerfaldig diskriminering betyder att bli diskriminerad både för sin funktionsnedsättning och för att till exempel vara kvinna eller gammal. Diskrimineringen blir på så sätt ännu större.

Intersektionell diskriminering betyder att en person blir diskriminerad på grund av flera olika saker. Det går inte att säga vad som påverkar vad.

Enkelt avhjälpna hinder

Alla hinder i samhället som är enkla att ta bort ska tas bort.

Det är hinder som hindrar tillgänglighet i lokaler där allmänheten får vara och hinder på allmänna platser.

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är en nedsättning av en fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.

En del människor tycker att ordet funktionsvariationer är bättre än ordet funktionsnedsättning. Stockholms stad använder ordet funktionsnedsättning.

Funktionshinder

Funktionshinder är ett hinder i samhället som en person med funktionsnedsättning kan möta på grund av sin funktionsnedsättning. Hindren gör det svårare att vara med i samhället som alla andra.

Funktionshinder kan vara

- information som blinda inte kan läsa
- dörrar som personer i rullstol inte kan komma in genom
- lokaler för att rösta som inte fungerar för alla.

Funktionsrätt

Funktionsrätt är ett ord som beskriver de rättigheter som en person med funktionsnedsättningar har.

Frågor om dessa rättigheter kallar vi ibland funktionsrättsfrågor.

Jämlika möjligheter

Jämlika möjligheter är när samhället är tillgängligt för alla.

Människor är olika men alla ska ha samma möjlighet att få vara med i samhället och ta del av sina rättigheter.

Jämlika villkor

Jämlika villkor betyder att personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter som personer utan funktionsnedsättning.

Jämställdhet

Jämställdhet är att alla har samma rättigheter och möjlighet att påverka samhället och sina liv. Det ska inte vara någon skillnad om du är man eller kvinna.

Klarspråk

Klarspråk är det språk som alla myndigheter ska använda när de skriver eller talar. Språket ska vara vårdat, enkelt och begripligt för mottagaren.

Kommunikation

Kommunikation är alla sätt vi ger information eller berättar något för någon annan.

Kommunikation är:

- språk, även teckenspråk och bildstöd
- textning
- punktskrift
- taktil kommunikation
- stor stil
- tillgängliga multimedier
- textstöd
- uppläst text
- lättläst språk
- mänskligt tal
- alternativa och kompletterande former, medel och format för kommunikation, AKK
- tillgänglig teknik för information och kommunikation, IT

Likabehandling

Likabehandling är att alla personer med funktionsnedsättning ska behandlas lika.

De ska ha samma rätt till individuellt stöd för att kunna vara med i samhället på jämlika villkor som alla andra.

Det betyder inte att alla ska ha samma eller lika mycket stöd.

Alla ska få det stöd de behöver för att ha samma möjligheter att ta del av sina rättigheter.

Rättighetsbaserat

Vårt program är rättighetsbaserat.

Det betyder att programmet följer reglerna för mänskliga rättigheter i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Jämlikhet och att inte bli diskriminerad för sin funktionsnedsättning är viktiga för rätten att leva ett självständigt liv och för att kunna vara med i samhället som andra.

Detta är viktigt att alltid tänka på för alla som arbetar i Stockholms stad.

Stigmatisering

Stigmatisering betyder att en mindre grupp som inte är precis som alla andra i samhället beskrivs på ett dåligt sätt.

Gruppen kan därför ofta få ett sämre bemötande och bli diskriminerade.

Det är ganska vanligt med stigmatisering av personer med funktionsnedsättning. Stigmatiseringen beror på fördomar och för lite kunskap om gruppen.

Tillgänglighet och användbarhet

Ordet tillgänglighet beskriver hur en verksamhet, plats eller lokal fungerar för personer med funktionsnedsättning. Saker, information och möten mellan människor ska också vara tillgängliga.

Tillgänglighet beskriver om alla kan använda lokalen, tjänsten eller saken. Att kunna använda, alltså användbarhet är också en viktig del av tillgänglighet.

Universell utformning

Universell utformning är när varor, miljöer, program och tjänster är gjorda på ett sätt så att alla kan använda dem.

De är skapade på ett tillgängligt sätt från början. De behöver inte anpassas efteråt.

Välfärdsteknik

Välfärdsteknik är digital teknik som hjälper en person med funktionsnedsättning att vara mer trygg och självständig.

Det kan till exempel vara ett larm, en kamera eller signal för något som personen ska komma ihåg att göra. Ett trygghetslarm är ett exempel på välfärdsteknik.

Personen själv kan använda välfärdstekniken eller någon i personens familj och personal.

En person kan få välfärdsteknik som hjälpmedel. Det går också att köpa välfärdsteknik i affärer.

Nämnders och styrelserns ansvar för programmetts olika fokusområden

Stadens mål

Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla oavsett en persons funktionsförmåga.

Alla kan vara med i samhället utan diskriminering.

Fokusområde

Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser

1. Rätten till utbildning och att få stöd i utbildningen	Arbetsmarknadsnämnden Exploateringsnämnden Förskolenämnden Sisab, Skolfastigheter i Stockholm AB	Stadsbyggnadsnämnden Stadsdelsnämnderna Utbildningsnämnden
2. Rätten att få arbete och tjäna egna pengar	Alla nämnder och bolagsstyrelser	
3. Rätten att kunna resa och vara i Stockholms stad och att vara säker i kris	Alla nämnder och bolagsstyrelser	
4. Rätten att ha en bostad som fungerar	AB Familjebostäder AB Stockholmshem AB Svenska bostäder Bostadsförmedlingen i Stockholm AB Exploateringsnämnden	Micasa Fastigheter i Stockholm AB Socialnämnden Stadsbyggnadsnämnden Stadsdelsnämnderna Äldrenämnden
5. Rätten till information, kommunikation och ny teknik	Alla nämnder och bolagsstyrelser	
6. Rätten att ha bästa möjliga hälsa	Alla nämnder och bolagsstyrelser	
7. Rätten att få individuellt stöd	Arbetsmarknadsnämnden Förskolenämnden Socialnämnden Stadsbyggnadsnämnden	Stadsdelsnämnderna Trafiknämnden Utbildningsnämnden Äldrenämnden
8. Rätten till kultur och fritid	Exploateringsnämnden Fastighetsnämnden Idrottsnämnden Kulturnämnden Socialnämnden	Stadsbyggnadsnämnden Stadsdelsnämnderna Trafiknämnden Utbildningsnämnden Äldrenämnden
9. Rätten att vara med i demokratin	Valnämnden Alla nämnder och bolagsstyrelser	

